

Doina PAPP

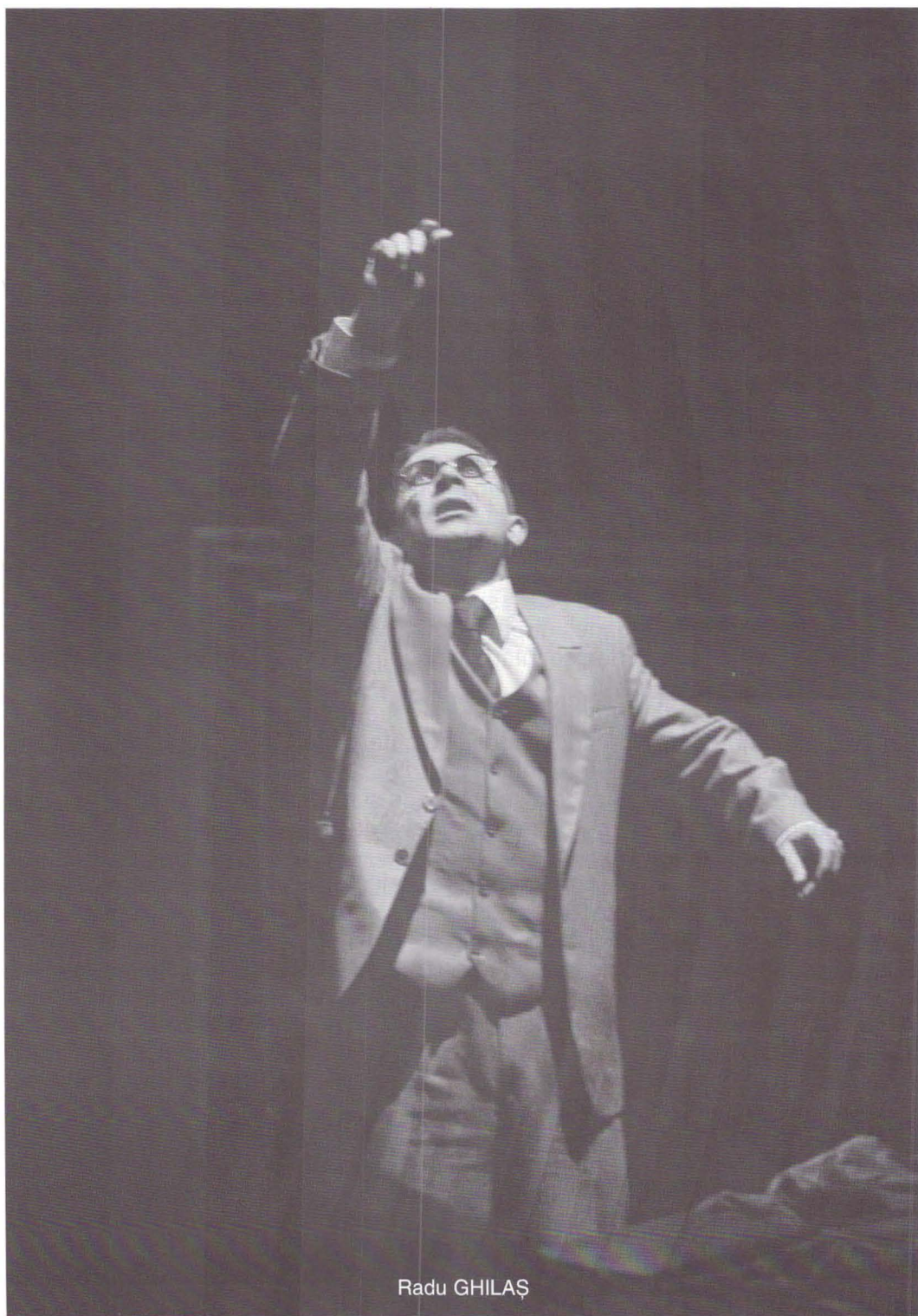
Iasi

Între documentar și ficțiune

Dramaturgul basarabean Dumitru Crudu a făcut se pare o pasiune pentru destinul lui Mihail Sebastian. A scris mai întâi *Visul*, inspirat din celebrul *Jurnal* al scriitorului și acum această piesă axată pe cazul *Stelei fără nume*, explicită încă de la titlul ei neinspirat. Tot *Jurnalul* e la bază, dar autorul ne atrage atenția că nu e vorba de o dramatizare, ci de un text independent rezultat din tensiunea dintre latura lui documentară și ficțiunea la care recurge din necesități dramaturgice. Dacă *Visul* era însă cu adevărat o operă independentă de *Jurnal*, printr-o abstragere a sensurilor din comentariul și relatările lui Sebastian, pe aceeași temă a dramei scriitorului evreu în perioada Holocaustului, Dumitru Crudu scrie acum o piesă mai curând documentară. Faptul de a păstra numele și identitatea personajelor din epocă, dar și situațiile binecunoscute din vremea legionarilor, impune caracterul de document al piesei ***Steaua fără Mihail Sebastian***, în ciuda faptului că există și unele scene inventate sau citate adaptate. Procedul e plin de capcane, după cum se vede, cunoscătorii fiind iritați de ajustarea realității, acolo unde se întâmplă, pentru neofiti faptul literar fiind asumat *tel quel* în beneficiul realității.

Peste toate aceste argumente de ordin istoriografic, regizorul Ion Sapdaru trece cu pasiune pentru destinul lui Iosif Hechter, alias Mihail Sebastian, pentru a ne vorbi despre "singurătatea tragică a scriitorului" cu care autorul piesei pare a se identifica. Ca și regizorul, de altfel, de unde și acel patetism pe alocuri excesiv al spectacolului care susține pledoaria sentimentală, dar în linii mari lucidă și argumentată a eroului.

Pe fundalul războiului, prezent prin modalități spectaculare dintre cele mai diferite, de la decor la proiecții, la sonorizare și, mai ales, la vehicularea unor personaje "de acolo", montarea reînvie convingător momente biografice relevante pentru autor și, mai ales, pentru împrejurările în care a scris cea mai cunoscută și apreciată piesă a sa, *Steaua fără nume*. O comedie lirică. O piesă senină și pură, menită să înfrunte ororile războiului și atmosfera criminală din jur. Relatarea îi aparține lui Sebastian care se confesează la persoana întâi cu vorbele din *Jurnal*, secundat de actrița Leny Caler, partenera sa. Autorul și, mai ales, regizorul speculează dincolo de limitele realității cunoscute această relație, concentrând în jurul ei toate poveștile trăite de Sebastian în epocă. Cei doi încep spectacolul și toți ei îl încheie, Leny preluând de la Mihail mărturisirile după moartea acestuia. Între timp, se iubesc cu patimă, se despart și se regăsesc într-o scenă de mare frumusețe, își adună fricile, se consolează reciproc, se revoltă și pun la cale ieșirea din situația critică financiară prin scrierea comediei cu pricina. Și unul și celălalt seamănă fizic cu personajele din viață și, dacă interpreta lui Leny Caler, Lorena Codruț, s-ar putea să convingă

Radu GHILĂȘ

și în privința modelului lui lăuntric, pentru tânărul Radu Ghilaș a fost se pare mai complicat să înțeleagă și să redea frământările lui Sebastian. Lipsit de îngândurări și melancolie, actorul pare a fi păstrat doar febra unei existențe agitate, chiar dacă atașante, într-o interpretare fără prea multe nuanțe. Atmosfera e, în schimb, dinamizată de personajele episodice anonime care pun accentele necesare pentru explicarea contextului în care se consumă existența dramatică a scriitorului persecutat. Soldatul care rechiziționează puținele obiecte din garsoniera sărăcăcioasă a acestuia sau anunță evenimentele de pe front, ba chiar urmărește cu baioneta la umăr un presupus dușman (Octavian Jighirgiu), bătrânul evreu care revine amintind de coșmarul torturii (Gelu Zaharia), reportera și chiar Victor Mincu, cel care încarnează pseudonimul salvator, făcând posibilă jucarea comediei. Un loc aparte îl au în spectacol scriitorii și artiștii din anturajul lui Sebastian, pe care autorul piesei îi așază în lumina crudă a scenei, incriminând atitudini asupra cărora istoria încă ezită să se pronunțe. Camil Petrescu, Nicușor Constantinescu, dar și Călinescu, Eliade, Noica sau Cioran sunt nume ce se rostesc des în raport cu evenimentele care duc la persecutarea și condamnarea la tăcere a jurnalistului și scriitorului ce se considera asimilat. Un act de mare curaj, crede și regizorul, portretizându-i pe aceștia fără reținere, dar și de mare responsabilitate, am spune, având în vedere caracterul eminamente trunchiat pe care îl poate avea o evocare scenică de acest tip. Deja am aflat că Societatea Drepturilor de Autor, Copyro, a protestat în numele scriitorilor lezați, subiectul Mihail Sebastian fiind cum se vede predestinat să provoace scandaluri. Parcă, pentru preîntâmpinarea unor asemenea discuții, spectacolul e însoțit de un voluminos dosar cu documente care reiterează cazul Mihail Sebastian în contextul „chestiunii evreiești” și al discuțiilor despre holocaustul din România.

Personal, consider că ar fi fost mai potrivită opțiunea pentru genul documentar pur, dacă autorul nu și-a permis o distanțare obiectivă de documente pentru a crea integral o operă de ficțiune. Hibridul e riscant și scene inventate precum visul cu Stalin, care-și identifică destinul cu al coetnicului său, pierde în competiție cu realitatea la care, pe de altă parte, face apel tot timpul, piesa lui Dumitru Crudu.

Spectacolul lui Ion Sapdaru are însă, cum spuneam, căldură, fiind creat în spiritul modernității și al al deplinei expresivități teatrale.

În condițiile reparațiilor capitale de la Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iași, noul director general, Cristian Hagiculea, a găsit, iată, formula colaborării cu Ateneul Popular – Tătărași pentru a juca spectacolul. De altminteri, activitatea Teatrului e vie, înregistrând repetițiile lui Alexander Hausvater la o nouă piesă de Yukio Mishima, autor pe care l-a mai montat la Iași, și alte proiecte pe coordonatele a două teme anunțate ca prioritare : Comunism și postcomunism și Gramatica iubirii.

Teatrul Național Vasile Alecsandri, Iași – Steaua fără Mihail Sebastian de Dumitru Crudu. Regia: Ion Sapdaru. Scenografia: Nicolai Mihăilă, Gelu Rîșca. Moment muzical: Marian Stârcea. Cu: Radu Ghilaș, Daniel Busuioc, Dumitru Năstrușnicu, Octavian Jighirgiu, Anne Marie Chertic, Lorena Codruț, Gelu Zaharia, Ionuț Dumitru. Premiera 7 decembrie 2006.